
Redactie:

Dr. C. G. B. TEN KATE (Secretaris, Kampen, Fernhoutstraat 13),

Dr. H. N. KLUIJVER en Prof. Dr. K. H. VOOUS

Jaarverslag van het Vogeltrekstation over 1962 (*Annual Report of the Vogeltrekstation for 1962*)

Voorwoord

In het afgelopen jaar verhuisde het Vogeltrekstation van Leiden naar Arnhem, vooruitlopend op het gereedkomen van de nieuwe behuizing voor het Instituut voor Oecologisch Onderzoek, waarvan de voorbereiding reeds in een ver gevorderd stadium verkeert. Hiermede kwam een einde aan de langjarige periode van gastvrijheid, die het Vogeltrekstation ondervond op het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie. Wij spreken heel gaarne onze bijzondere dank uit voor de wel buitengewoon gastvrije wijze waarop het Vogeltrekstation in het museum werd opgenomen. De vele faciliteiten die ons werden verleend en de rustige sfeer waarin onze medewerkers hun taak konden verrichten, zijn ons werk zonder enige twijfel ten goede gekomen.

De heer Perdeck schonk ook dit jaar weer aandacht aan de oriëntatie van Vinken en Spreeuwen. Hij organiseerde het waarnemen van de trek op twee verschillende plaatsen in Noorwegen, waarbij hij veel medewerking ondervond van de heer en mevr. Nielsen en de heer en mevr. Bergstad. De heer Y. Hagen van de Noorse organisatie voor jachtonderzoek verleende hulp bij het aanwijzen van een goede waarnemingsplaats bij Oslo. Deze waarnemingen vormen een onderdeel van het programma, dat reeds enkele jaren loopt en dat tot doel heeft de trekrichting van de Vink in verschillende delen van zijn doortrekgebied te bepalen. De verplaatsingsproef met Spreeuwen naar Barcelona werd dit jaar afgesloten. Mevr. Gruys zette haar bewerking van de veldwaarnemingen voort.

De ringcentrale verwerkte weer een uitgebreid materiaal aan geringde vogels. Dank zij de medewerking van studenten kon ook enige aandacht worden besteed aan de uitwerking van ringvondsten. De heren C. W. Stam en A. L. Spaans schonken daarbij aandacht aan de Spreeuw; de heer W. J. Wolff werkte aan de vele gegevens van de Wintertaling.

Wij releveren met erkentelijkheid de financiële steun die wij ontvingen van diverse instellingen. De Ned. Organisatie Z.W.O. subsidieerde het werk van Mevr. Gruys; het Jachtfonds maakte het onderzoek over de Wintertaling mogelijk, terwijl het Staatsbosbeheer bijdroeg in de kosten van de verwerking van de ringvondsten van waterwild.

De heer Perdeck nam deel aan de Conference on Bird Biology van het

Edward Grey Institute te Oxford. Na afloop hiervan bracht hij, op uitnodiging van Dr. G. V. T. Matthews een bezoek aan de Wildfowl Trust te Slimbridge. Voorts bezocht hij het 13de Internationale Ornithologische Congres te Ithaca (U.S.A.). Op beide bijeenkomsten werd veel aandacht besteed aan het vraagstuk van de oriëntatie van trekvogels.

Aan publicaties verschenen dit jaar het Jaarverslag over 1961 en het 45e ringverslag, beide in Limosa, en voorts een tweetal korte technische bijdragen in het tijdschrift The Ring.

Het personeel onderging enige wijziging. De heren Taapken en Arentsen verlieten de dienst van het Vogeltrekstation. De heer B. J. Speek werd benoemd als chef van de ringcentrale. Ook Mevrouw H. Oele-de Bruyn verliet het trekstation, waarna in haar plaats enkele tijdelijke krachten te werk werden gesteld.

Sedert 1 november 1962 is het Vogeltrekstation ondergebracht in een bijgebouw van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek te Arnhem. De behuizing is niet ruim maar als tijdelijk verblijf zeer wel bruikbaar. Het Vogeltrekstation voelde zich hier spoedig thuis zodat de werkzaamheden door de verhuizing een betrekkelijk geringe vertraging ondervonden.

Namens het Bestuur,
J. G. van Marle, voorzitter.
H. Klomp, secretaris.

Jaarverslag

door A. C. PERDECK

De verplaatsingsproef met Spreeuwen naar Barcelona werd afgesloten met de verzending van ruim 900 vogels, waarvan er 200 overjarig waren. In het vorige jaarverslag (Limosa 35, blz. 186) is het resultaat van deze proef besproken en nieuwe gezichtspunten deden zich niet voor. Wel is het de moeite waard om in te gaan op de terugmeldingen die niet van belang zijn voor de eigenlijke vraagstelling van de proef.

Dit betreft dan in de eerste plaats de terugmeldingen van de als overjarige vogels verzonden Spreeuwen. De terugmeldingen in de herfst en winter volgend op de verplaatsing zijn in fig. 1 uitgezet (stippen). Ondanks de grote spreiding is er een duidelijke neiging om in de richting van het oorspronkelijke winterkwartier te trekken (de gemiddelde richting is NWtW). Hiermee wordt het resultaat van onze verplaatsingsproeven naar Zwitserland aangevuld: vanuit 2 ver uiteenliggende gebieden richten de oude Spreeuwen zich op het voor deze populatie normale winterkwartier. Dit is wel een doorslaggevend bewijs voor het gebruik van doelgerichte oriëntatie.

Voor het tweede punt dat wij hier willen bespreken, moeten de Zwitserse proeven eveneens in herinnering gebracht worden. De als jonge vogels verzonden Spreeuwen bleken, evenals de ouden, in de broedtijd weer terug te

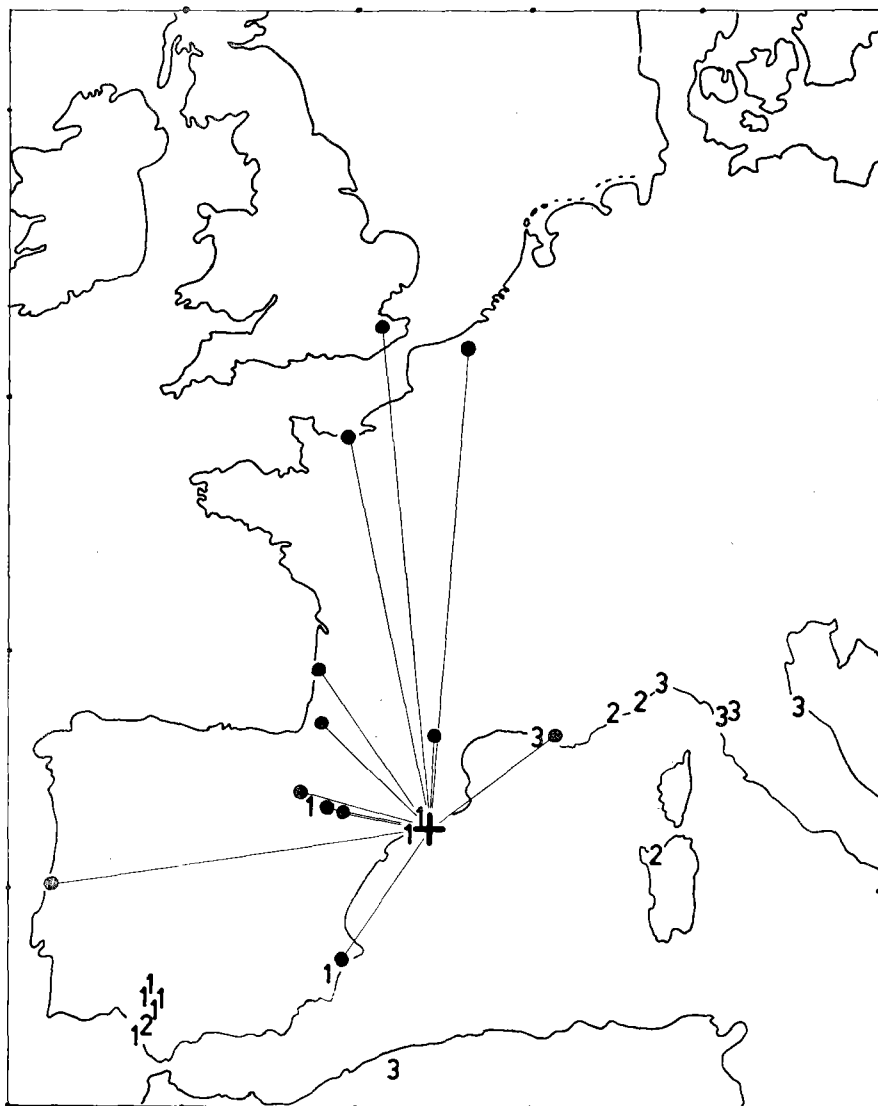

Fig. 1. Terugmeldingen van naar Barcelona verplaatste Spreeuwen, gevangen op de herfsttrek in Nederland.

Stippen: terugmeldingen van overjarige vogels in herfst en winter na de verplaatsing.

Cijfers: terugmeldingen van eerste jaars in de maanden jan., febr. en maart na de verplaatsing. Het cijfer geeft de maand van terugmelding aan.

Recoveries of starlings caught in autumn migration in Holland and transported to Barcelona.

Dots: recoveries of adult birds in the same season.

Figures: recoveries of juveniles in Jan., Febr. and March after the displacement. The figure indicates the month of recovery.

zijn in broedgebied van de populatie. De verdeling van de terugmeldingen binnen dit gebied was niet geheel volgens verwachting. Gemiddeld lagen zij wat te ver naar het oosten. Men zou dit kunnen verklaren door aan te nemen dat de vogels niet doelgericht terugvliegen naar het broedgebied, maar, net als in het najaar, slechts in een bepaalde vaste richting vliegen. Gezien de ligging van broedgebied en winterkwartier, verwacht men dan een ONO-lijke richting. Deze brengt de verplaatste vogels dan ten zuiden van het oorspronkelijke broedgebied, of, als zij verder doortrekken, in het oostelijk deel hiervan.

De Barcelona-proef leent zich beter voor de oplossing van dit probleem. De verplaatsing is meer naar het zuiden en de eventuele scheiding tussen het normale en het nieuwe broedgebied komt hierdoor beter naar voren. Helaas hebben wij geen terugmeldingen van jonge verplaatste vogels uit de broedtijd ontvangen. Wel beschikken wij over een zestal terugmeldingen uit maart, de maand van de voorjaarsrek. Met uitzondering van één uit Noord-Afrika liggen zij in Noord-Italië en langs de Franse Middellandse zee kust, ongeveer ONO van de plaats waar de vogels overwinterden. Ook drie februari-terugmeldingen wijzen in deze richting: twee van de Riviera en één uit Corsica. Kennelijk zijn de vogels in deze maand al op voorjaarsrek. De opschuiving van de terugmeldingen in de maanden januari, februari en maart is in figuur 1 uitgebeeld. Elk cijfer geeft de plaats van de terugmelding en de maand aan.

Deze gegevens wijzen er op dat de voorjaarsrek niet gericht is op het oude broedgebied, maar kompasgericht naar de Balkan verloopt. Het ligt in de bedoeling dit nader te onderzoeken met een verplaatsingsproef in het voorjaar.

Op de vinkenbaan te Wassenaar werden van begin september tot eind november 5458 vogels gevangen in 43 soorten. De aantallen van de voornaamste soorten zijn als volgt:

Spreeuw	2665	Sijs	337	Rietgors	84
Vink	835	Groenling	216	Kramsvogel	84
Kneu	509	Keep	130	Grote Barmsijs	61
Ringmus	354	Frater	126	Witte Kwikstaart	25

Bijzondere vangsten waren 6 Blauwe Kiekendieven, 2 Smellekens, 2 Klapeksters en een Witstuitbarmsijs (6 nov., det. Prof. Dr. K. H. Voous).

Het was evenals vorig jaar een matig trekseizoen. De gestuwde trek was gering en vooral de Spreeuwenvangst had hieronder te lijden. Er was een kleine invasie van Grote Barmsijsen (vanaf half oktober). Er waren opvallend meer Blauwe Kiekendieven dan andere jaren. Van de elders waargenomen invasie van Kruisbekken was bij de vinkenbaan weinig te merken.

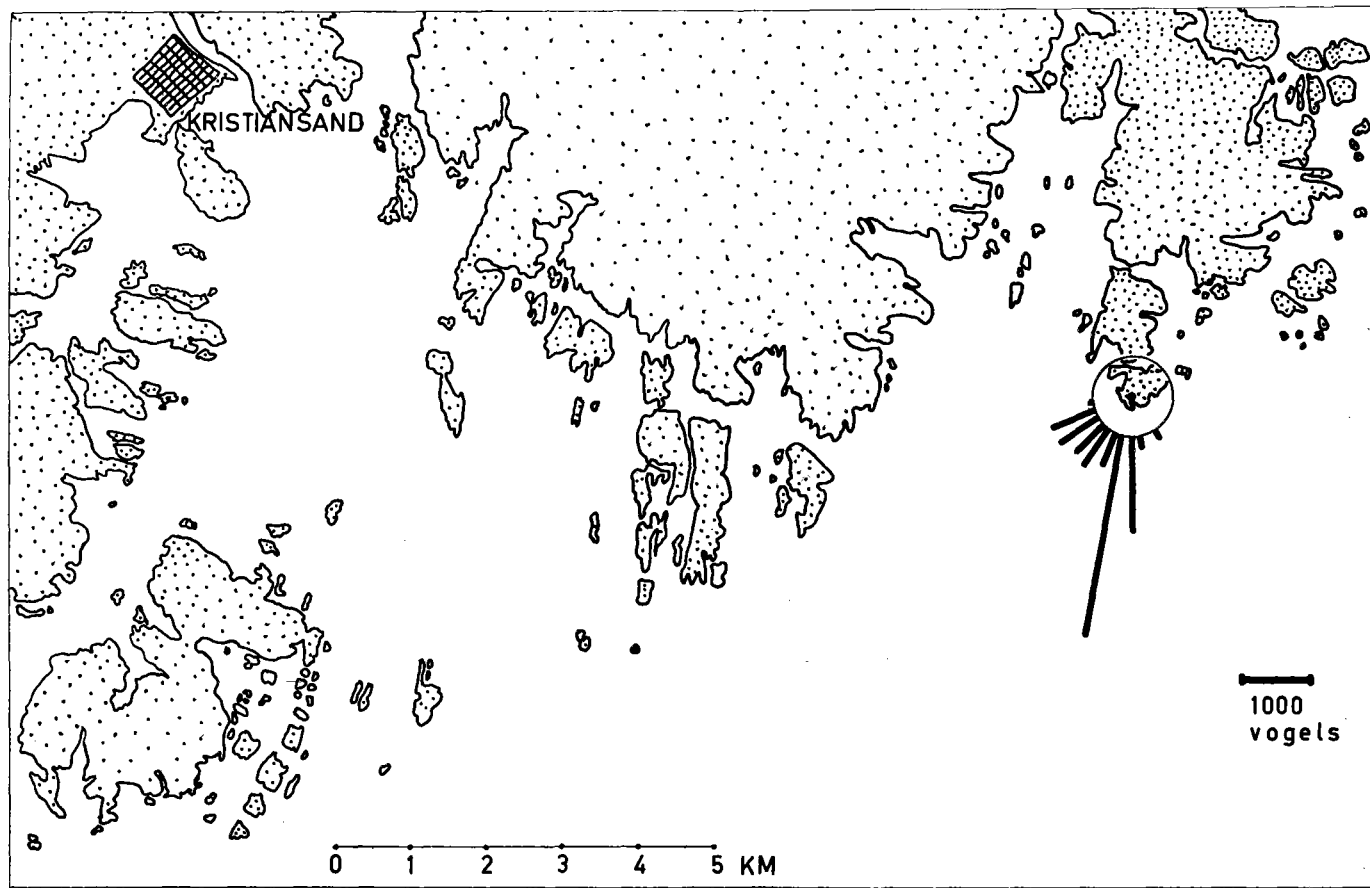

Fig. 2. Vertrekrichtingen van Vinken in Zuid-Noorwegen.

Departure directions of chaffinches in South Norway.

Het personeel van de ringcentrale was in staat, zij het ook met enige moeite, de administratie van het ringonderzoek bij te houden. Vermoedelijk vanwege het slechte weer werd er minder geringd dan vorig jaar, nl. ca. 70000 vogels. Er werden ruim 80000 ringen uitgereikt en ruim 3200 terugmeldingen verwerkt.

Er werden dit jaar geen trekwaarnemingen in Nederland uitgevoerd. De waarnemingen over de standaardrichting van de Scandinafse Vink werden in Noorwegen voortgezet. Nadat vorig jaar was gebleken dat de vertrekrichtingen bij Loshavn vermoedelijk sterk beïnvloed waren door de kustlijn, werd nu waargenomen op het uiterste puntje van het eiland Ulvoy (ten O. van Kristiansand), dat een gunstiger ligging had om zeetrek in de standaardrichting waar te nemen (fig. 2). Hier werd waargenomen van 21 sept. t/m 3 okt. De eerste dagen was de trek zwak; de vogels die zee kozen, vlogen vooral af in de richting ZtW. Troepen die laag aankwamen aarzelden soms, draaiden dan 180° en vlogen weer terug. Af en toe was er zeer hoge trek.

Op 29 sept. was de zeetrek meer westelijk georiënteerd. De Vinken trokken in zee bij een oostenwind van kracht 6! De troepen bleven vaak lang in de wind hangen, ze aarzelden lang voordat ze in zee trokken en stegen dan sterk. De westelijke richting is vermoedelijk veroorzaakt door afdrijving door de sterke zijwind, die niet geheel gecompenseerd kon worden. Op 1 okt. was er bijna alleen hoge tot zeer hoge vinkentrek. De wind, die aanvankelijk ZWtW was, draaide in de loop van de morgen naar ZO en nam in kracht toe. Vermoedelijk onder invloed hiervan was er een verandering van de vertrekrichtingen: sterk zuidelijk (Z tot ZtW) in het eerste uur, daarna meer westelijk (ZW).

Op 2 okt. was er massale trek. Ruim 4000 Vinken trokken in zee. De omstandigheden voor zeetrek waren niet gunstig. Er was een sterke tegenwind uit het Z (kracht 4, afnemend naar 3). Boven de post verschenen grote tot zeer grote troepen, die buitengewoon lang aarzelden voordat ze in zee staken. Dikwijls keerden ze terug nadat ze ver (minstens 1 km) boven zee geweest waren. De troepen of troepgedeelten (scheuringen traden veel op) die uiteindelijk doorglogen, stegen hierbij meestal geleidelijk. De vogels schenen slechts langzaam vooruit te komen, want ze waren lang te volgen, hoewel het zicht matig was. Na half elf, toen de wind iets afnam in kracht, aarzelden de troepen minder en kwamen ze hoger boven de post aanzetten. Meer dan de helft van alle individuen en troepen verdween in de richtingen ZtW en Z.

Op de laatste waarnemingsdag, 3 okt., was er mist en hierdoor haast geen trek.

In fig. 2 zijn de vertrekrichtingen van alle in zee trekkende Vinken uitgezet (totaal 6300 stuks in 148 troepen). Men ziet duidelijk de voorkeur voor de richting ZtW en Z, die recht in zee wijzen. Het eenzijdige voorkomen van

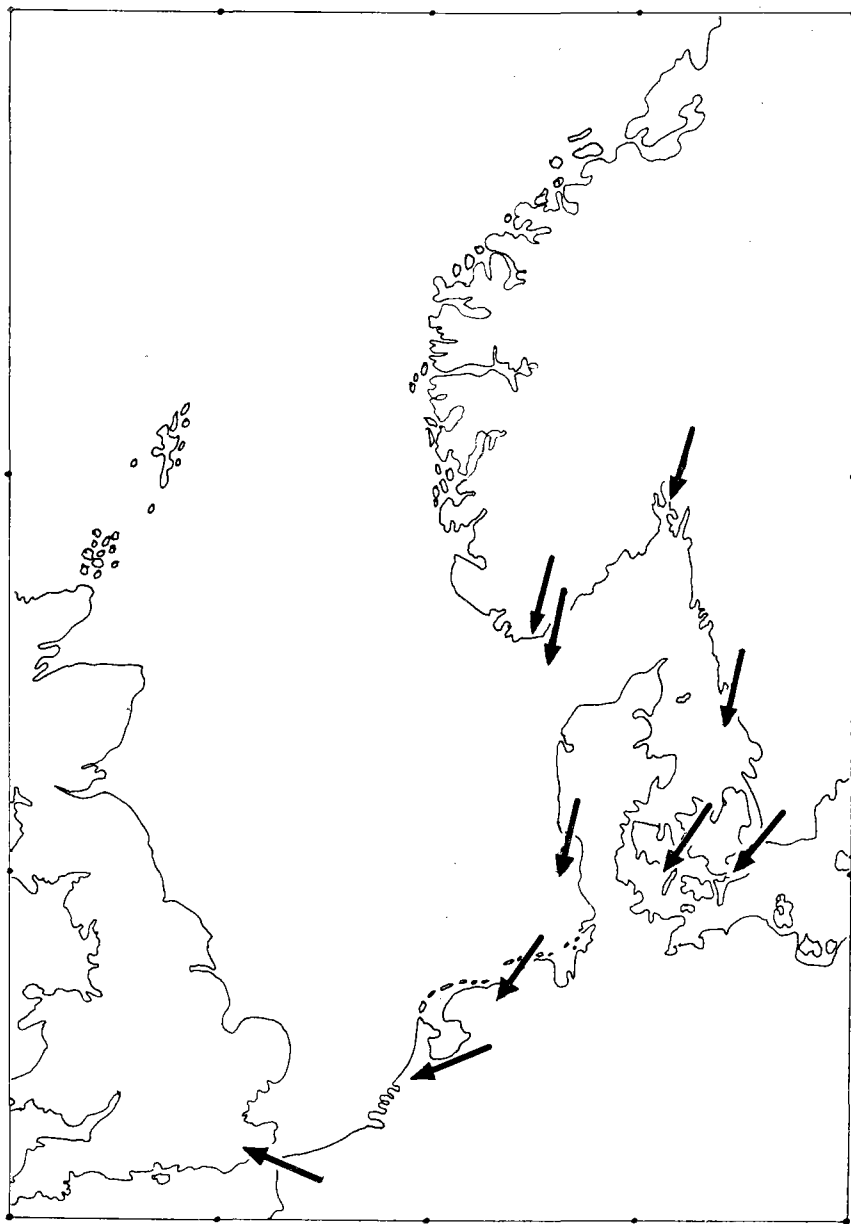

Fig. 3. Overzicht van de standaardrichtingen van de Scandinaafe Vink.
Standard directions of the Scandinavian chaffinch.

richtingen ten westen hiervan is o.m. te danken aan de waarnemingen bij oostelijke winden, toen vooral de richtingen ZW en ZWtW bevolgen werden. Laat men deze weg, dan wordt de verdeling twee-toppig met een tweede top bij WZW, een richting die overeenkomt met het globale verloop van de kust en dus als een uitvloeisel van gestuwde trek opgevat moet worden.

De waarnemingen op Ulvøy geven een duidelijke aanwijzing dat de vertrekrichting van de Vink in Zuid-Noorwegen gemiddeld ongeveer ZtW is. In overeenstemming hiermee zijn de breedfrontwaarnemingen in 1961, die op een standaardrichting ZZW of ZtW duiden.

Dit betreft dus de Vinken uit Zuid-Noorwegen. Het is waarschijnlijk dat dit geldt voor de gehele Noorse populatie. Men kan echter tegenwerpen dat bij een westelijker standaardrichting van meer in het noorden broedende Vinken, deze niet in Zuid-Noorwegen terecht komen en onze waarnemingen daar dus geen uitsluitsel over kunnen geven. Daarom werden in 1962 ook waarnemingen gedaan 50 km ten noorden van Oslo, in de omgeving van Jessheim. Daar bevindt zich een licht golvende vlakte, bedekt met naaldbossen. Hier werd waargenomen van 22 t/m 29 sept.

Ruim 2000 Vinken werden genoteerd in bijna 400 troepen. Het beeld was eenvormig. Er was een duidelijke voorkeur voor de richtingen ZZW en ZtW. Dit wijst er dus op dat ook meer noordelijk in Scandinavië de standaardrichting van de Vink sterk zuidelijk is.

In fig. 3 zijn alle richtingen die in de loop der jaren zijn vastgesteld, ingetekend.

Men ziet hieruit dat de standaardrichting van de Scandinafse Vink niet constant is, maar zich wijzigt van ca. ZZW in het broedgebied tot ca. WNW nabij het winterkwartier. Of deze verandering geleidelijk verloopt is nog niet goed uit te maken. De Noorse Vinken vertonen in Noorwegen en Zuid-Jutland dezelfde richting, de Zweedse Vinken hebben in Zuid-Zweden hun richting al iets naar het westen verlegd. Om het preciese verloop van de richtingsverandering vast te stellen, zullen de waarnemingen nog op een aantal punten herhaald moeten worden. Wij denken hierbij vooral aan Blaavands Huk en de Duitse Bocht.

Ondertussen laten onze waarnemingen weinig ruimte meer voor de opvatting dat, bij bepaalde weersomstandigheden, een massale oversteek van Zuid-Noorwegen naar Noord-Engeland of Schotland plaats heeft. Het vertrek van uit Zuid-Noorwegen geschiedt in een richting Z tot ZZW en wanneer de vogels in deze richting zouden doorvliegen, komen zij op onze Waddeneilanden terecht. Merkwaardig is dus dat zij niet op Jutland gericht zijn. Zij passeren dit land op 50 tot 100 km afstand en de kans is groot dat het merendeel door het land wordt aangetrokken en zo op Jutland terecht komt. De waarnemers in Noorwegen hebben op de terugreis wel eens getracht zulke uit zee komende Vinken waar te nemen, maar tot nog toe zonder resultaat. Ook hier ligt nog werk voor de toekomst.

SUMMARY:

Annual Report of the Vogeltrekstation for 1962.

The displacement experiment with Starlings to Spain was closed with the transport of 1100 birds. Attention is drawn to the recoveries of adult birds, showing a clear tendency to fly back to the original winterquarter (fig. 1, dots). The recoveries of juveniles in late winter and spring indicate that spring migration is directed to ENE. This points to a parallel course to the original migration route instead of a homing tendency.

On the fowling-yard near The Hague nearly 5500 birds were ringed. One Arctic Redpoll (*Carduelis hornemanni*) was caught (Nov. 6th).

Under the Dutch ringing scheme at least 70000 birds were ringed and 3200 recoveries obtained.

Observations on the standard direction of the Scandinavian chaffinch were continued in Norway. At a suitable point near Kristiansand seaward migration in predominantly S by W direction was observed (fig. 2). Near Oslo broad front migration was observed mainly in the directions S by W and SSW. There is no doubt that the standard direction in Scandinavia is about S by W.

All directions observed up till now are shown in fig. 3.